

Olympiavoittaja Ville Ritolan jäljillä Yhdysvalloissa

Ossi Viita

Kaikkien aikojen menestynein suomalainen siirtolaisurheilija, Ville Ritola, on tänä vuonna ollut vahvasti esillä ainakin täällä Pohjanmaalla. Villen syntymästä tuli kulu-neeksi sata vuotta tammikuun 18. päivänä, ja tätä juhlittiin näkyvästi hänen synnyinkunnas-saan Peräseinäjoella. Satavuotisjuhlaa varten Siirtolaisuusinstituutti järjesti näyttelyn ja laati monipuolisen Ritola-esitteen. Näyttely on kiertänyt ja kiertää tämän vuoden aikana eri puolilla Suomea.

Näyttely nostatti esiin ajatuksen, että Vil-len värikkäästä elämästä pitäisi laatia elämä-kerta. Allekirjoittanut on alkanut sorvailla Ri-tola-kirjaa huhtikuun alusta lähtien. Loka-kuun kolmiviikkoinen Yhdysvaltain-matkani liittyi siihen olennaisesti, sillä elihän Ville 86 ikävuodestaan 56 vuotta valtameren takana ja siellä lähes koko ajan suuressa metropolissa, New Yorkissa.

Jokainen siirtolainen on kirjan arvoinen

Matka Ritolan jäljille antoi tutkimukselle selvästi uutta potkua, vaikkakin luonnollisesti lähes kaikki Ritolan parhaiten tunteneet ihmiset ovat jo kuolleet. Aivan kokonaan ei tarvin-

nut nostaa käsiä pystyyn, sillä lopulta haastat-teluja kertyi kymmenen ja arkistoistakin löy-tyi uutta tietoa.

Mahdollisuus haastatella vanhoja ameri-kansuomalaisia oli jo sinällään suuri elä-mys. Välillä jopa hävetti kysellä näiltä pal-jon kokeneilta ihmisiltä vain Ville-juttuja, sillä jokaisen elämä tuntui olleen niin väri-käs, että se olisi ollut vähintäänkin pienoi-selämäkerran arvoinen. Muutamat löivätkin käteeni itse kirjoittamansa omaelämäker-ran, kun aloin kysellä myös heidän vaiheis-taan eri puolilla suurta maata.

Toinen seikka, joka jäi matkasta vahvasti mieleen, on amerikansuomalaisten käsittämätön ystävällisyys, jota sain kokea matkani aikana. Lähes poikkeuksetta he olivat valmiita auttamaan kaikin tavoin. He avasivat kotinsa ovet ventovieraalle tutkijalle. Hämmästyttää tämä jatkuva ystävällisyys meitä entisen koto-maan vierailijoita kohtaan, kun kuulee monien kertovan, miten he olivat elämänsä varrella olleet usein keräämässä rahaa tai muuta apua kotimaalleen, ja miten harvoin he saivat tästä työstään kuulla vanhasta maasta edes yksin-kertaista kiitoksen sanaa. Vastaava seikka on tullut myös omassa tutkimuksessani esiin. Vuoden 1912 Tukholman olympialaisista saakka amerikansuomalaiset antoivat usein varsin vähistä varoistaan suurella innolla taa-loja keräyksiin, joilla rahoitettiin siirtolaisur-heilijoiden matkoja olympialaisiin. Suomalai-

Ossi Viita, FK, toimii Siirtolaisuusinstituutin Poh-janmaan aluekeskuksen projektitutkijana Peräsei-näjoella.

set urheilujohtajat eivät tätä työtä arvostaneet edes sen vertaa, että olisivat siitä julkisesti sanomalehtien välityksellä kiittäneet.

Tyttären näkökulma

Kaikkein merkittävintä oli luonnollisesti haastatella Villen tyttärtä, vuonna 1924 Pariisin olympiakisasyksynä Suomessa syntynyttä Anja Impolaa, joka otti minut ystävällisesti ja avoimesti vastaan. Hän haki minut hotellistaani, ja kun kävelimme 51. katua Keski-Manhattanilla kohti metroa, aloimme jo siinä keskustella Ritolan perheen vaiheista. Esiin tuli yllättäviäkin tietoja, joita hölösuumaineestani huolimatta panttaan aina kirjan ilmestymiseen saakka.

Tietysti jo yksin Bronxin näkeminen oli mahdavaa. Olihan se Ville Ritolan aikoihin yksi New Yorkin suomalaisimmista kaupunginosista. Toisaalta täytyy myöntää, että olin kuullut Bronxista aika pahoja juttuja, joista johtuen seurasin vähän peloissani Impolan mukana. Mutta jälleen keran tuli todistetuksi ennakkokäsitysten vääryys, sillä ainakin Impolan asuinalue oli päivällä erittäin rauhallinen ja siisti. Siihen ehkä vaikuttivat läheiset Baseball-stadion ja New Yorkin kaupungin oikeustalot. Myös se yllätti, että suomalaisten vuonna 1926 rakentama osuuskuntatalo oli sekä ulkoa että sisältä erinomaisessa kunnossa. Talossa ei asunut Anja Impolan lisäksi enää kuin muutamia suomalaisia. Kiinalaisten osuus eri kansallisuuksista nousi suurimmaksi.

Vietin mukavan päivän Anja Impolan luona. Haastattelu toi esiin tyttären näkökulman isästään. Lisäksi Impola luovutti kirjaa varten 26 valokuvaa ja sain kopiot hänen hallussaan olevista alkuperäisistä asiakirjoista kuten Ville Ritolan olympiavuosien passista.

Ystävällinen ja vaatimaton Willie-setä

Villen lähisukulaisista haastattelin lisäksi Ville Ritolan Tuovi-siskon tyttärtä Esther Hansenia. Vaikka Estherin äiti oli ollut eri puolilla Yhdysvaltoja asuvien yhdentoista Ritolan si-

saruksen yhteyshenkilö, ja vaikka Esther Hansen jatkoi tätä äitinsä roolia, ei tämä toisen sukupolven edustaja muistanut kovinkaan paljon juttuja kuuluisasta sedästään.

Silti matka Long Islandissa sijaitsevaan Massapequa Parkiin ei ollut turha. Esther Hansen tunnisti Ritoloiden Amerikan-haaran sukukuvasta Peräseinäjoen sukulaisillekin tuntemattomaksi jääneitä henkilöitä. Hän kuvasi viiden olympiakullan ja kolmen hopeamitalin setäänsä ystävälliseksi, hiljaiseksi ja vaatimattomaksi ihmiseksi; täydelliseksi herrasmieheksi, josta kaikki pitivät.

Lahdet tietopankkina

Yhdysvaltainmatkani ehkä suurin yllätys oli se, miten paljon tietoa sain Esko ja Tuula Lahdelta, Villen toisen vaimon pojalta ja hänen vaimoltaan. Eskon äiti Lisa meni naimisiin Villen kanssa vuonna 1968 ja vuonna 1971 he muuttivat lopullisesti takaisin Suomeen. Lahdet olivat pitäneet varsin tiivistä yhteyttä Lisa ja Ville Ritolaan.

Villelle leskimiespäivien vaihtuminen avioliittoon vilkkaan Lisan kanssa oli erinomainen elämänmuutos. Vaikka Ville menetti lonkkaleikkauksien myötä parhaan liikuntakykynsä, ei hän takaisin Suomeen muutettuaan tyytynyt vain Lauttasaaren-kotinsa keinustuolissa istuskelemaan. Lisan avulla Ville Ritola nousi 1970-luvulla julkisuuden henkilöksi. Ritolat vierailivat ahkerasti urheilukilpailuissa ja antoivat kymmeniä haastatteluja. Ville sai ikäänkuin elää 1920-luvun sankaruuden päivänsä uudelleen. Nurmea avoimempaan hän rakensi henkilökohtaisen yhteyden 1970-luvun uusiin sankareihimme, erityisesti Lasse Vireeniin.

Lisan ja Villen avioelämä ei aina ollut tasaista. Ville oli välillä melkoinen jääräpää ja Lisa räiskyvä karjalainen. Näistä seikoista käynti Lahtien luona antoi uutta tietoa. Esko ja Tuula luovuttivat lisäksi kymmeniä valokuvia Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskukselle.

Kleptomaani Primmi ja muut Villen urheilutoverit

Ehkä liian vähän arvostusta on saanut se tosiseikka, että Ville Ritolan menestys yhdysvaltalaisessa urheiluelämässä on ollut laajinta ja parhaita, mitä kenenkään toisen suomalaisen urheilijan. Lähimmäksi nykyisistä pääsee ehkä Jari Kurri. Ville voitti Yhdysvaltain mestaruuksia lähes kaksikymmentä. Hänen seuransa Finnish-American Athletic Club niitti mainetta pitkissä viestijuoksukilpailuissa. Amerikansuomalaiset juoksijat, johtotähtenään Ritola, olivat niin ylivoimaisia, että esimerkiksi Philadelphian ja Atlantic Cityn välinen viestikisa lopetettiin. Kun jo ennen kisaa tiedettiin, mikä joukkue kilpailun voittaa, pidettiin koko tapahtumaa turhana.

Tämän amerikansuomalaisen seuran toimintajajista on elossa enää Floridassa asuva Leo Carlson. Hänkään ei elänyt henkilökohtaisesti FAAC:n suurimpia voittojen vuosia 1920-luvulla, koska Carlson tuli Amerikkaan vasta vuonna 1928, mutta seuran pitkäaikaisena sihteerinä ja puheenjohtajana hän osoittautui erinomaisesti tietolähteeksi. Erityisesti Carlson osasi kertoa värikkäästi kuulemiaan tarinoita Villestä ja hänen juoksutovereistaan. Värikkäin persoona ei suinkaan ollut kapakoissa välillä riehunut Ritola vaan suoranaisesti kleptomaniasta kärsinyt, Ylihärmästä kotoisin oleva Ilmari Raunio, joka Yhdysvalloissa otti sukunimekseen Primmi. Nämä Carlsonin kertomat tarinat tulevat esiin ensi vuonna ilmestyvässä Ville Ritolan elämäkertakirjassa.

Helen ja Niilo S. Alho Villen työnantajina

Erittäin vaikeaa oli löytää tietoja Villen kirvesmiehen ja ”tokkapilttarin” työurasta. Hänen ammattiyhdistysliikkeensä ei ollut säilyttänyt juuri mitään vanhoja asiapapereita. Erittäin harmillista oli, että en löytänyt ensimmäistäkään Villen työtoveria edes 1950-luvulta haastateltavaksi.

Ville Ritola tyttärensä Anjan kanssa 1970-luvulla. – *Peräseinäjoen kunnanarkisto.*

Tämän vuoksi hyvin merkittävää apua sain Floridan Lake Worthissa asuvilta Helen ja Niilo S. Alholta, jotka rakennusurakoitsijoina 1950-luvun puolivälistä aina 1970-luvulle saakka rakensivat 27 omakotitaloa ja 124 osakehuoneistoa. Osaa näistä omakotitaloista oli Ville Ritolakin rakentamassa 1950-luvulla. Ville kärsi tuolloin jo reumatismista ja hän uskoi, että etelän lämmössä muuraustyö kävisi paremmin kuin New Yorkissa. Vaikka kostea kuumuus ei lopulta tuntunut hyvältä, tuli Ville useampaan otteeseen New Yorkista Lake Worthiin Alhoille työhön.

Helen ja Niilo S. Alhon haastattelut antoivat jälleen uuden näkökulman, työnantajan mielipiteen, Ville Ritolasta. Lisäksi Alhot ansaitsevat erikoiskiitoksen siitä sydämellisestä ystävällisyydestä, mitä he minulle osoittivat. Toisaalta se ei ollut yllätys, sillä jo heidän viime kesän suuri lahjoituksensa Siirtolaisuusinstituutille osoitti, miten paljon he siirtolaisuuden parissa tehtävää monipuolista työtä arvostavat.

Tulossa mielenkiintoinen elämäkerta Ritolasta

Lake Worthista ja viereisestä Lantanasta, jotka ovat nykyään suuria suomalaiskeskuksia, löytyi Leo Carlsonin ja Alhojen lisäksi myös

Urheiluseura "Kannon" jäseniä vuonna 1920. Maynard, Mass. – Siirtolaisuusinstituutti.

muuta haastateltavia. Erityisesti haluan kiittää Aili Tokkolaa, jonka kotona sain istua useita tunteja ja ennen kaikkea kuunnella värikkäitä tarinoita hänen sekä hänen miehensä Arvi Tokkolan elämästä, jossa Villekin vähillä viilahteli. Tokkolathan olivat suuria urheilufanaatikkoja, jotka antoivat muiden mukana monenlaista apua mm. suomalaisten maratonaareiden valmentautumiseen Bostonia varten. Ville Ritola sekä amerikansuomalaista elämää noin yleensäkin valottavista haastateluista kiitän Thor Söderholmia, Väinö Hartetta, Carl Nikulaa ja Matti Komosta.

Sekin on lopuksi todettava, että Floridassa asuvien isäni pikkuserkun Elli Saaren ja hänen miehensä Martti Saaren ystävällisyys ja roh-

kaisu oli minulle suuri asia. Samaten Amerikan Uutisten toimittajien Leena Isbomin New Yorkissa ja Jaana Lehtovirran Floridassa antama apu oli arvokasta.

Uskallan jo nyt todeta, että Ville Ritolan elämäkertakirjasta on tulossa värikäs ja mielenkiintoinen. Yhdysvaltainmatkani on ollut vain osa laajasta selvitystyöstä, jonka tavoitteena ei ole kirjoittaa yksinomaan Villen urheilu-uran saavutuksista vaan myös siitä, millainen ihminen Ville oli. Hyvistä vertailukohdista ei tule olemaan pulaa ja heistähän päällimmäiseksi nousee ensi vuoden satavuotisjuhlakohde Paavo Nurmi. Kirjassa tulee olemaa uutta – Villen näkökulmasta katsottua – tietoa myös suuresta Paavosta.